

Панфілова Д. А.,

кандидат юридичних наук, м. н. с. відділу правового забезпечення функціонування національної інноваційної системи НДІ ПЗІР Національної академії правових наук України

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА АГРОСФЕРА: ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ

Інтелектуальна власність, як правило, розглядається як довгостроковий стратегічний вектор економічного зростання держави. Торгові марки та патенти широко використовуються у більшості сфер суспільного життя. Водночас, традиційно тематика захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності не пов'язувалася з аграрним сектором. Однак, ця позиція кардинально змінилася. Більш того, все частіше представниками агробізнесу наголошується на тому, що товаровиробники без досліджень й інноваційних розробок не витримують швидкісних перетворень сучасного попиту та пропозицій на світових й вітчизняних ринках. Зокрема, сьогодні перед аграрним сектором стоїть глобальне завдання із конкурентоспроможного забезпечення безпечними та якісними харчовими продуктами вітчизняних споживачів, сприяння сталому розвитку сільських територій, що у своїй сукупності має також відповідати очікуванням громадян щодо якості життя, стану здоров'я, довкілля та клімату.

Можна констатувати, що агросфера залишається фундаментальним елементом для забезпечення добробуту у світі, й агробізнес України визнається найбільш перспективним вітчизняним сектором економіки [1]. Поза всіляким сумнівом, протягом найближчих десятиліть агросфера зазнає прискорених трансформацій, які стануть віддзеркаленням реформаційних процесів сьогодні. Водночас, у контексті стрімкого розвитку інновацій та конкуренції ми вже можемо вести мову про права інтелектуальної власності, які можуть бути актуальними для сільського господарства на довгострокову перспективу. Можливі показники, пов'язані з інноваціями включають діяльність, що стосується комерціалізації винаходів та нових технологій.

Так, творчий розвиток, апробація та адаптація закордонних новітніх практик агропромисловості, розробка вітчизняних інноваційних методик та технологій, цифровізація – у своїй сукупності стають невід’ємними складниками «інтелектуальних» реформ та перетворень агросфери. Врахування прав на об’єкти інтелектуальної власності зробить аграрний сектор більш стійким та сприятиме задоволенню найбільш нагальних потреб суспільства. Так, з метою захисту винаходів – нових машин, систем або процесів, доцільним є отримання патенту. Зокрема, селекціонерам рослин патент надасть змогу захистити нові сорти рослин й закріпить ексклюзивні права на використання, продаж та розповсюдження рослин, отримання роялті.

На жаль, патентування у агропромисловому секторі є недостатньо вживаним на теренах нашої держави, незважаючи на значний вплив на еволюцію сільськогосподарських технологій та сприяння урядам, компаніям та науковим установам у винахідницькому процесі по всьому світі. Варто наголосити, що окрім розв’язання глобальних проблем актуалізація патентування може також призвести до кращих фінансових показників агробізнесу. Зокрема, закордонні дослідження вже показали позитивну кореляцію між виданими патентами та фінансовими показниками. Приклади патентної аналітики, яка надихає майбутні інновації в сільському господарстві, включають моніторинг високопродуктивних академічних груп або стартапів для визначення потенційних цілей для співпраці; автоматичний аналіз відкритих баз даних про конкурентів та заявки на патенти; виокремлення індивідуалізованих особливостей з патентів (наприклад, хімічних формул) для виявлення трансформацій у глобальному розвитку продукції та формування нових тенденцій.

Інновації агропромисловості включають стабільне зростання паралельно посиленню тиску на глобальне виробництво. Деякі закордонні експерти також стверджують, що патентування у аграрному секторі може призвести до тотального монополізму. Зокрема, ресурси, які раніше були доступні людству тепер обмежені приватизацією. Так, патентуючи рослину або ознаки рослини, власник патенту має ексклюзивні права на вирощування та продаж продукту. Це обмежує фермерів без дозволу висівати,

збирати або вдосконалювати (модифікувати) цей сорт. Патенти здебільшого застосовуються до рослин з особливими характеристиками або до окремих послідовностей генів у рослинах, таких як стійкість до хвороб або стійкість до наслідків кліматичних змін. Критики стверджують, що патенти блокують доступ фермерів до генетичного матеріалу та мінімізують біорізноманіття видів та збільшують залежність фермерів від виробників насіння [3]. У звіті ООН «Право на їжу» також висловлено занепокоєння щодо продовольчої безпеки, спричиненої «олігополістичною структурою постачальників сировини», попереджаючи, що це також може призвести до зростання цін на продукти харчування та позбавлення найбідніших верств населення доступу до їжі [2]. Водночас, патенти містять цінну інформацію й можуть стати вектором інвестицій у нові дослідження та розробки, одночасно наводячи несподівані приклади нових сільськогосподарських технологій, що свідчить про доцільність їх використання під час планування економічного зростання окремого аграрного підприємства. У цьому контексті доцільно також запропонувати постійне ведення патентної аналітики представниками аграрного бізнесу, яка дозволить швидко реагувати на новітні розробки та, у поєднанні з іншими джерелами інформації, сприятиме впровадженню інновацій у аграрний сектор.

Список використаних джерел:

1. Обсяг реалізованої промислової продукції за видами діяльності. 2020 рік. Держстат України, 1998-2020. URL: http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/pr/org/org_u/arh_org_u.html (дата звернення: 14.11.2020).
2. The right to food. Seed policies and the right to food: enhancing agrobiodiversity and encouraging innovation. Note by the Secretary-General. United Nations. General Assembly. 2009. URL: http://www.srfood.org/images/stories/pdf/officialreports/20091021_report-ga64_seed-policies-and-the-right-to-food_en.pdf (last access: 14.11.2020).
3. Yadav R. The role of intellectual property rights in agriculture. 2020. DOI: 10.13140/RG.2.2.25987.53287